

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

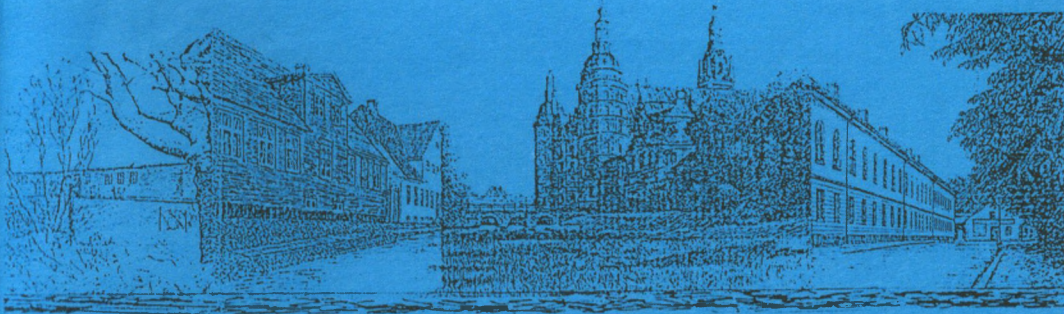
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK FORENING

I

HILLERØD KOMMUNE

1995 - 2

Eva Holm-Nielsen

Hverdagsliv i Hillerød under Besættelsen

Politikreds
Nr. 7. **Legitimationskort**
for
danske Statsborgere.

Navn Helmer Hansen

Stilling Arbejdsmand

Bopæl Tamsborgvej 44 Hillerød.

Født d. 14 10 912 Hillerød.

Indhaverens
Underskrift Helmer Hansen

Folkeregisteret
i Hillerød
d. Juli 1944.

Pilby

Kortet skal altid medføres.

G. O. B. & Co.

Småskrifter fra Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune nr. 3

Hverdagsliv i Hillerød under besættelsen
af Eva Holm-Nielsen

Småskrifter fra Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune nr. 3

Copyright 1995 Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune
Hestehavevej 13, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 72 32

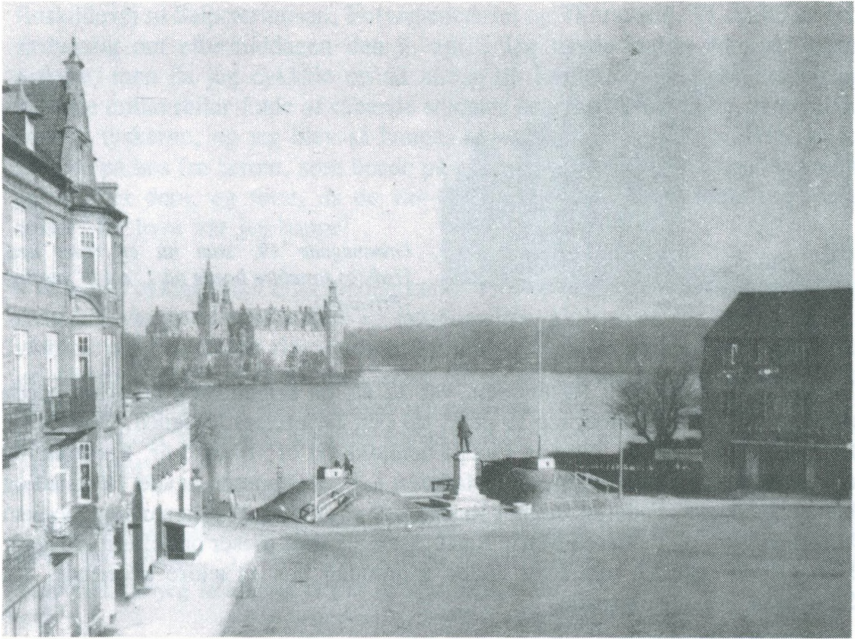
Tryk: Grafisk Center Hillerød

ISSN 0903-3505

Forsideillustration: Fra 1. august 1944 skulle alle over 15 år
medbringe og på forlangende fremvise
legitimationskort. (Privateje)

Med støtte fra:

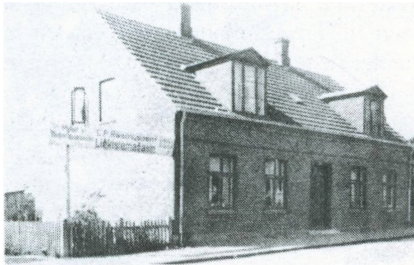
C.A. Andersen malerfirma - Bikuben - Borg & Green - Dansk Lokalhistorisk Forening
- Den Danske Bank - Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - Grafisk
Center Hillerød - FO Arbejdernes Fællesorganisations Byggeaktieselskab -
Frederiksborg Amts Avis - Helsingørgadeforeningen - Hillerød Bibliotek - Hillerød
Kommune - Hillerød Posten - Høvelt Electric - Lokalbanken - Nykredit -
Reklamefotograf Henrik Knoblauch - Ristorante La Perla - Lokalbanken - Ullerød
Brugsforening - Unibank - Wiibroes Bryggeri.

Nedre Torv med de to bunkers. (Privateje)

I forbindelse med befrielsesjubilæet har jeg samlet nogle beretninger om hverdagen i Hillerød under besættelsen. Det er "almindelige menneskers" og ikke frihedskæmpernes liv, der skildres. Sammen med 21 fotografier, hvoraf de fleste aldrig tidligere har været offentliggjort, giver interviewene et billede af dagliglivets trængsler og glæder, oplevet af Hillerødborgere. Små episoder og anekdoter fra april 1940 frem til majdagene 1945 viser, hvordan nogle af krigsårenes børn og voksne husker de fem år i Hillerød. De interviewede er Hedvig Jørgensen, Tove Olsen, Ivar Sonne Nielsen og Ely og Helmer Hansen.

Eva Holm-Nielsen

*Grønnegade 19, som nu er revet ned.
Hedvigs forældre boede på 1. sal til venstre.
(Privateje)*

Hedvig Jørgensen, født Rasmussen, var 12 år, da krigen brød ud. Hun boede med sin familie i Grønnegade 19 på 1. sal i en 2-værelses lejlighed. Hun havde tre yngre søstre, Ruth, Jytte og Eva på henholdsvis 11, 10 og 5 år. Farbroderen og tanten boede i stueetagen, og farfaderen L.P. Rasmussen havde værksted og bopæl i baghuset. Faderen Helmer Rasmussen var murerarbejdsmand og medlem af sognerådet, og moderen Marie Rasmussen gik med aviser om eftermiddagen. Hun gjorde desuden rent hver anden formiddag hos en ældre lærerinde, fru Stougaard, i Løngangsgade.

- Jeg kan tydeligt huske den morgen, da tyskerne kom, fortæller Hedvig Jørgensen. Da stod min far ude i køkkenet og vaskede sig. Op gennem tagvinduet kunne han se, at der kom tyske flyvere farende, og han blev så forskrækket. Vi børn stod også og kiggede. Vi havde godt hørt lidt om, at der var fare på færde, og vi var så bange for, at vores far skulle i krig.

- Jeg gik på Nyhuse Skole, og inspektør Ludvigsen gav ordre til, at vi skulle gå hjem. Hjemme fik vi travlt med at høre radio og sætte mørklægningsgardiner op. Til at begynde med hængte vi nogle store tæpper op, og vi holdt godt øje med, at der ikke skinnede lys ud.

- Gadelygterne blev afskærmet, og kantsten og stentrapper blev malet hvide, ligesom bagskærmen på cyklerne. Når vi skulle udenfor, havde vi hvide armbind på, så vi kunne ses i mørke. Hvis man ikke havde det på, fik man en bøde. Nogle havde armbind med elastik bagpå, men vi fik bare et stort hvidt lommeterklæde om armen.

- Min søster Ruth og jeg gik med aviser hver dag undtagen søndag. Det var noget af mors rute, vi delte. Vi startede kl. 4 om eftermiddagen, for før var avisen (Nordsjællands Social-Demokrat) ikke færdig. Jeg havde ruten ud ad

Roskildevej til Salpetermosen, Forsøgsmejeriet og Thorsvang. Vi skulle ud som sædvanlig om eftermiddagen den 9. april. Jeg havde endnu ikke set nogen tyskere, men da jeg cyklede op ad alleen til Trollesminde, kom der en hel kolonne militærbiler fulde af råbende soldater nede på Roskildevej. Jeg troede, det var tyskerne, og jeg blev så bange, at jeg ikke turde køre videre, så jeg ringede på hos fru Strøm, som boede på gården. Vi stod længe i hendes vindue og så efter dem, og først, da de var forsvundet, kørte jeg videre med mine aviser. Ih, hvor var jeg bange!

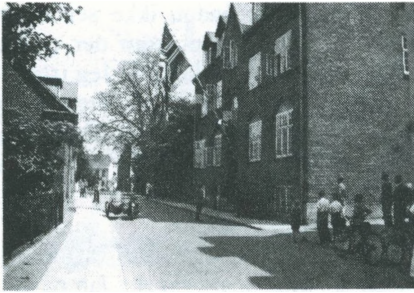
- Vi havde cykler, men efterhånden kunne vi ikke få cykeldæk. Far var heldig, fordi han var gode venner med en cykelhandler. Men snart var det lap på lap, vi kørte på. I de kolde vintre kunne jeg ikke cykle med aviserne, da måtte jeg gå. Et år var det så grusomt med isslag, at jeg næsten ikke kunne komme frem, og det var mørkt, for der var intet lys på vejen. Jeg gled hele vejen oppe fra Kighusbakken, og der så jeg i det fjerne min far komme mig i møde. Åh, hvor var jeg glad!

- Min tante havde lavet pipalukker til os, så ikke vi frøs om ørerne. Det var værst med fodtøj. Vi frøs, selv om vi havde sokker i støvlerne, men på et tidspunkt fik jeg heldigvis et par aflagte skistøvler.

- Alt blev rationeret, men jeg følte ikke, vi led afsavn i det daglige. Min mor henkogte, så vi havde altid mad i huset. Der blev uddelt gratis mælk og gulerødder på skolen hver dag, fordi der var nogle bønder, der syntes, vi skulle have vitaminer. Min far og mor havde kolonihave i Frederiksborg Haveforening, og der dyrkede de både frugt og grøntsager. I Grønnegade havde vi høns og opfodrede en gris. Hvert år fik vi en gris, som blev slagtet til jul. Far hentede den i Nr. Herlev. Vi havde nogle gode forbindelser, og så kunne det lade sig gøre, men det var lidt i det skjulte, for man skulle passe på. Vi kunne jo risikere, at der var nogen, der kom og stjal den. Så min far havde bygget et hus til den nede i baghaven.

- Mor bagte selv brød. Risengryn kunne vi ikke få, så vi købte noget, der hed bankebyg og kogte risengrød af. Det smagte udmærket. Kaffe- og teerstatning var også rationeret, og det var noget forfærdeligt sprøjt. Vi lavede kaffe af byg, som vi ristede på stegepanden. Den blev somme tider lidt sort, og det lugtede ad Pommern til. Bagefter blev det malet i en kaffemølle.

- Smør var rationeret, så der var smørmærker. Vi fik margarine på brødet, for det kunne man få mere af end smør. Vi fik spegepølseadder med i skole, og - hvis mor havde været heldig at få sukkermærker - også puddersukkeradder.

Gestapos hovedkvarter på Teknisk Skole i Møllestræde. (Lokalhistorisk Arkiv)

- Sæbe fik vi i blokke, og når mor skulle koge tøj i vaskehuset, blev det revet til sæbspåner. Men det var rationeret, så hun kogte selv sæbe af fedt.
- Mor syede om og fik syet om. Far og mor kom sammen med nogen, der havde tre piger, så vi arvede en del tøj fra dem. Det var sådan noget pænt tøj. Der var mangel på stof, så mor tog til Sverige og købte blomstret kjolestof til os fire piger. Da hun kom hjem, tænkte vi, det var utroligt, så lyk hun var. Så svøbte hun alt kjolestoffet af sig. Det havde hun anbragt indenfor på maven, så hun så ud som om, hun var gravid. For man visiterer ikke en gravid kvinde, vel?!
- Mor hæklede Royal Air Force-huer til os, men vi havde ikke noget rødt garn, så de var blå og hvide. Men vi havde været heldige at få noget rødt stof til nederdele, og så havde vi hvide strømper og hvide bluser. Det var helt bevidst.
- Hun strikkede også meget, og tøj vi ikke brugte, trævlede hun op for at strikke af garnet igen. Hun stod i kø hos Sejer Olsen fra tidligt om morgenen, når hun fik at vide, at der var garn. Jeg har også stået i kø deroppe.
- Vi fik "Matadorsko". Matador lå på hjørnet af Møllestræde og Slotsgade 37. Jeg fik nogle pæne konfirmationssko og andendagssko, men vi havde også sko af rødspætteskind. Det var svært at få forsålet sko, men der var en i familien, der var skomagere, så han forsålede dem.
- Af brændsel fik vi - foruden koks og brænde - kulstøv, som blev hældt over med vand, så blev det til blokke. Det var noget rædsomt noget at fyre med, og når det kom ned i kakkellovnen, kunne det sige "puf", og så fløj det rundt i hele stuen.

Musiceren i kolonihaven sommeren 1940. Øverst fra venstre Rudolf Dencker, Ruth og Hedvig Rasmussen, Karen Sørensen, Margrethe Dencker, Inger og Karla Blytgen. Nederst fra venstre Poula Pedersen, Jytte Rasmussen, Birte og Helga Frederiksen og Eva Rasmussen. (Privateje)

- Vi sang meget derhjemme, både viser og fædrelandssange. Vi piger gik til spil hos Rudolf Dencker. Jeg spillede guitar, Ruth spillede violin, Jytte fløjte og Eva triangel. Vi har været meget ude på Jægerbakken og i Slotsgården til alsang, hvor vi sang fædrelandssange. Det var meget bevægende, men vi var jo unge mennesker, så det lå vel ikke så dybt alligevel.

- Min veninde Karen Sørensen boede i Grønnegade 13, men jeg måtte dårligt gå ned til hende. Det var på grund af tyskerne, der patruljerede i gaden. De holdt til ovre på Amtsstuen i Frederiksværksgade 4, som de havde besat. De kunne finde på at råbe "heraus" efter os, hvis vi kiggede for meget på dem. Vi turde ikke tirre tyskerne, men når de var gået forbi, kunne vi godt finde på at række tunge ad dem.

- Da jeg var 15 år, gik jeg til dans hos Richard Nielsen på Milnersvej 25 sammen med en veninde. En aften da vi gik hjem, var der et par tyskere efter os. De gik vagt ved Leidersdorff, og vi gik på fortovet ved Slotssøen. Vi turde simpelthen ikke gå forbi dem, så vi løb hjem.

- Der var også tyskere på "Kronprinsen" på Torvet, og "Sjælland" i Frederiksgade havde de også taget, ja faktisk alle byens restaurationer. Jernbanehotellet var meget berygtet, fordi der kom mange tøser. De blev kaldt feltmadrasser. Der var et helt kobbelt ovre i Møllestræde. De boede lige over for Teknisk Skole, hvor der var tyskere, så det var jo nemt. Der var også en i Grønnegade, der løb med tyskere. De stod i kø uden for huset for at komme til. Det kunne vi stå hjemme i vinduet og se. Hun var en gift kone og havde tre børn. Vi hilste ikke på hende, og vi var nok lidt onde ved hende, men vi turde ikke at sige alt for meget, for hun havde tyskerne på sin side.

- Der boede en stikker i "Rosenlund", Grønnegade 23, en der blev SS-er, så vi var noget bange. Han gik i den her SS-uniform, og vi skulle være meget forsigtige. Derhjemme blev der sagt: "I siger ikke noget til nogensomhelst!".

- Jeg gik i ungdomsskole i 1943-44. Der var en pige, der hed Vita. Hun boede i Frederiksværksgade, hvor der også boede frihedskæmpere. Hun kom med nogle illegale blade - jeg kan ikke huske, hvad de hed - og sagde: "Vær's go', dem kan I ta' med hjem og dele ud". Vi gav dem til nogle tilfældige, vi vidste jo ikke, hvor farligt det var. Da vi kom hjem, blev de smidt i kakkellovnen.

- Jeg har somme tider set de engelske flyvere. Man kunne godt høre forskel på, om det var engelske eller tyske maskiner. De engelske brummede ikke lige så meget som de tyske, og de tyske flyvere fløj lavt. Vi blev glade, når vi så en engelsk flyver, men vi var også bange for, at tyskerne skulle skyde den ned. Det var altid mørkt, og lige så snart man hørte maskinerne, kunne vi se tyskernes søgelys. Når de engelske fløj lavt, vidste vi, at der skulle kastes våben ned. Vi vidste godt, at der blev kastet i Tirsdagsskoven, i Selskov og i Gribskov.

- Der var tit luftalarm, specielt i slutningen af krigen. Far og mor var husvagter. De havde hver deres distrikt, hvor de skulle være og sørge for, at folk kom i sikkerhed, hvis det brændte eller der blev bombet. Så når der kom luftalarm, var det med at have gasmasker og hjelm parat. Vi børn kom i kælderen, og mor tog kiks og saftvand med ned til os. Der var lagt tæpper dernede, og vi havde også vores dyner med, hvis vi nu skulle være der i længere tid. Foran kældervinduet var der anbragt en kasse, der var fyldt med sandsække.

- Jeg forlod skolen i april 1941 og blev konfirmeret den 5. oktober samme år i Slotskirken hos pastor Kiilerich. Vi var 104 konfirmander. Kjolen fik jeg lov til selv at bestemme. Den var af tyll, og stoffet fik vi vist hos Sejer Olsen. Det var en fru Larsen i Løngangsgade, der syede den. Til andendagstøj fik jeg kjole, frakke, sko og hat.

- Jeg havde en dejlig konfirmation. Den blev holdt hjemme. Efter kirken var der stor frokost, og til middag fik vi aspargessuppe og flæskesteg, men jeg kan ikke huske desserten.

- Efter konfirmationen var jeg bypige i Fiskeforsyningen i Helsingørsgade 33 hos fru Lind. Hun var mor til Nathalie Lind. Jeg kørte helt ud til Egelund med fisk til prins Gustav, og jeg måtte somme tider derud to gange, men jeg har aldrig mødt ham selv.

- Så kom jeg hos bager Warnøe i Bagergården, Slotsgade 1. Der havde man blændet vinduet, så der kun var et lille stykke, hvor man kunne se, om vi havde brød. Det var for at tyskerne ikke skulle komme ind og købe, men det kom de alligevel. Jeg kunne ikke lide dem, men vi var nødt til at ekspedere dem. Vi var to ekspeditricer, så vi skiftedes. Jeg holdt op efter et halvt år, for min søster skulle konfirmeres, og det kunne jeg ikke få fri til. Så jeg fik lov til at sige op.

- De syntes derhjemme, jeg skulle lidt i huset, så fra november 1944 til maj 1945 var jeg hos museumsinspektør Jørgen Paulsen på slottet, hvor jeg gjorde rent og passede deres tre små børn. Det var et specielt sted at arbejde. Jeg havde aldrig set så store forhold før. Han boede på 1. sal i Kancellibygningen, og jeg havde værelse helt oppe under taget. Der var så uhyggeligt, for jeg skulle gennem en lang, mørk gang, hvor der kun var vågeblus.

- Når der var luftalarm på slottet - og det skete mange gange - var vi i kælderens, en fugtig og uhyggelig kælder. Og så skulle vi tilmed ud i gården først. Jeg var glad for børnene, men sagde op, da de ventede nummer fire. Jeg gad ikke blive ved med at være barnepige. Jeg havde jo også passet mine søstre. Paulsens var kede af, at jeg holdt op, men jeg sagde, som det var, at jeg hellere ville i forretning.

- Så kom jeg i ismejeriet ude i Frederiksværksgade 93 hos Nielsen. Der kom de tyskere, som boede på Højskolen. Jeg har stået og langet varer ud til dem, og det havde jeg det ikke ret godt med. De købte mest hvidt brød, og hvis man kunne stikke dem et gammelt brød, så gjorde man det.

- Sådan noget som piskefløde var ikke til at få, Vi havde noget, der hed Flagella, som vi kom i fløden, så den blev stiv og luftig. Dengang købte folk flødeskum, som de fik i bakker med 50 eller 100 gram, og vi havde lange bestillingslister til lørdag og søndag.

- Jeg var på arbejde, da fredsbudskabet kom den 4. maj. Min forlovede, Marinus, var kommet for at hente mig, og pludselig var der nogen på Frederiksværksgade, der råbte: "Krigen er forbi!". Vi jublede og fór hjem. Det var første gang, Marinus var med hjemme hos mine forældre. Han boede i Grønnegade nr. 1, og vi boede i nr. 19, men jeg kendte ham ikke, før jeg begyndte at gå på ungdomsskolen. Han blev modtaget med åbne arme. Min far havde nogle påskebryg liggende fra før krigen, og dem drak vi. Men de måtte sies gennem et stykke klæde først. De var blevet grumsede, fordi de havde ligget i så mange år. Der var også noget af den æblesauterne, han havde lavet til vores konfirmation. Min farfar og farmor var der også. Så rendte vi ellers i byen, og der myldrede det med mennesker. Der blev råbt hurra, nej, hvor var

der glæde. Manufakturhandler Martensen i Slotsgade havde åbnet bagdøren til forretningen, så folk kunne købe Dannebrogflag. Og så gik vi og viftede med dem op gennem byen til Torvet. Der var frihedskæmpere, der gav sig til kende allerede den 4. maj, men der var nogle imellem, der først var blevet frihedskæmpere, da krigen sluttede, og hvor konen ellers løb med tyskere.

- Den 5. maj ringede kirkeklokkerne freden ind. Det var meget bevægende. Jeg kan høre dem endnu. Så begyndte frihedskæmperne at hente tyskertøse og stikkerne. De blev slæbt op på politistationen, og der stod vi og hujede og råbte efter dem. Pigerne blev klippet skaldede, og der blev også spyttet på dem. Det var noget rædsomt svineri at se på.

- Jeg var med i første række, for vi var jo unge mennesker, og vi var ikke bedre selv. Men pigerne svinede os til, fordi de rendte med tyskerne, og de var høje i hatten, så længe tyskerne var der. De havde jo beskyttelse, når de gik med en tysker.

- Nogle af dem forsvandt fra byen efter krigen, men de, der blev, havde svært ved at få arbejde, og flere af dem forblev letlevende.

Tyske soldater gennem Møllestræde, april 1940. (Lokalhistorisk Arkiv)

Tysk militærorkester i Slotsgade i slutningen af april 1940. I bygningen til højre ligger i dag Lokalbanken. (Lokalhistorisk Arkiv)

Ivar Sonne Nielsen er født i 1916. Han blev gift i 1937 med Lilly, født Rasmussen, som var hjemmegående. De fik sønnen Bent i 1938, medens datteren Kirsten blev født i juni 1940. Familien boede i Østergade 15, og da krigen brød ud, arbejdede han som maler på Nordsten.

- Jeg havde allerede mærket, at der var uro i luften, da jeg gik på arbejde om morgenen den 9. april. Jeg gik ned over Torvet, og da jeg kom ned til Missionshotellets port, stod skrædder Sørensen uden for sin forretning i Slotsgade 5. Så sagde han til mig: "Du kan godt gå hjem igen, tyskerne har bombet Værløse Flyveplads!". Da jeg kom hen på fabrikken, var de alle sammen mødt.

- Der kom ikke nogen tyskere til Hillerød den dag, men hvis man gik op på malerværkstedets loft, kunne man kigge helt ud til Trollesminde, og der kunne man se, at der kom soldaterkolonner på vejen. Jeg har senere fundet ud af, at det var regimenterne fra Roskilde og Holbæk, der var på vej til Sverige med regimentschef oberst Helge Bennike. Han havde regnet med, at krigen skulle fortsætte derovrefra. Men svenskerne holdt sig strengt neutrale, så han blev sendt hjem igen efter et par dage.

- Da tyskerne var kommet til Hillerød, kom der en officer ned på Nordsten for at inspicere. Der var lavet moderne beskyttelsesrum, som var gassikre og alt mulig andet. Han gik rundt på fabrikken sammen med driftsingeniør Holger Kisling.

- Vi har nok været små 200 mennesker på Nordsten dengang. Der gik ikke mere end 3-4 dage, jeg tror, det var den 13. april, så blev der foretaget indskrænkninger på fabrikken, for man var ikke rigtig klar over, hvordan udviklingen ville gå. Så jeg blev fyret, men jeg kom tilbage igen på et senere tidspunkt.

- Jeg fik 21 kr. om ugen i understøttelse fra fagforeningen. Til sammenligning var lønnen 70 kr. om ugen. Desuden fik man huslejehjælp, og når man havde børn, fik man også mælkemærker. Men det var ikke noget i forhold til det, man får i dag.

- Under krigen havde vi en ordning, en slags overenskomst, der gik ud på, at hvis man tjente over 80 kr. om ugen, blev de overskydende penge sat ind på en konto. Så hvis man gik hjemme en dag, så fik man det godtgjort fra den pulje.

- Hvis der er nogen, der siger, at de led nød under krigen eller ikke fik mad, så passer det ikke, for der var masser. Man kunne ikke købe, hvad man ville, men man led ikke nød, det kan man ikke sige.

- Tobak var en stor artikel under krigen. Jeg røg alt, hvad jeg kunne få. Jeg røg både cigaretter og cerutter. Cerutterne hed Golf og kostede 25 øre for 3 stk. Cigaretterne var rød og blå North State og Cecil. Der var også cigaretter, der hed "Colombo". Dem kunne man få i 5-stykspakker. En 10-stykspakke var helt eventyrligt. Nogle cigarhandlere solgte endog en cigaret ad gangen. Forhandlerne fik en vis portion cigaretter hver måned, og når købmand Danielsen på Godthåbsvej havde fået sin ration hjem, stod han uden for butikken og kundgjorde, at nu var der cigaretter. Han ville have dem ud af huset, for han turde ikke ligge inde med dem om natten. Han kunne risikere, at der var nogle, der holdt ham op og tog hele møget.

- Jeg havde også lidt have, hvor jeg havde tobaksplanter. Det var der mange, der havde. Det smagte bedre end æblete. Det var der nogen, der røg. Jeg købte også noget hos en, der havde specialiceret sig i at lave forholdsvis god tobak. Vi kaldte det "Harløse-shag", fordi manden boede ude i Harløse. Han lavede tobak, der lignede det, som man kan købe i dag. Det var lidt granuleret, og han havde vel også givet det lidt sveskesovs. Det var ikke sortbørs i den forstand, men selvfølgelig skulle han da have noget for det.

- Man kunne også købe cigaretter på sortbørs. De gik og falbød dem på gaden. Det var også meget brugt at bytte indbyrdes. F.eks. fik jeg cykeldæk for cigaretter.

- Smørmærker var også i høj kurs, og jeg blev engang stoppet af en tysk soldat, da jeg kørte til Fredensborg. Han kom kørende på cykel op på siden af mig og sagde: "Buttermarken, Buttermarken!". "Hva' fa'en er det for noget?", tænkte jeg. Nå, så fik han da sagt "Smørmærken", og så kunne jeg regne ud, at det var smørmærker, så jeg sagde: "Jeg har sgu ingen smørmærker, jeg kører ikke rundt på cykel med smørmærker!". Så der kom ikke nogen handel ud af det.

- Det var også et problem at få brændevin. Man var skrevet op i lange tider hos købmanden for at få en halv flaske brændevin. Man var glad, bare man kunne få en flaske til jul. Så havde man gerne lidt julefrokost derhjemme. Der lå en cigarforretning på hjørnet af Frederiksgade og Hostrupsvej, hvor Teknisk Forvaltning ligger. Der har jeg fået brændevin oppe. Det var snaps, Rød Ålborg.

- "Bukkevarer" var et begreb, man brugte under krigen. Det brugte man om varer, der ikke stod på hylden, men lå under disken, så man var nødt til at bukke sig efter dem. Det var kun de udvalgte kunder, der kunne få dem. Der var meget tuskhandel dengang. Det var ikke sortbørs, men det var bare sådan, at en handlende ikke ville sælge de varer, som ikke var til at få, til alle og enhver. Han ville jo beholde sine kunder, så han havde sådan nogle varer under disken til sine faste kunder. Og det var der ikke noget unaturligt i.

Tyske soldater på vej ad Helsingørsgade mod Torvet, april 1940. (Lokalhistorisk Arkiv)

- Nu kan man købe alt det chokolade og sukker, man vil. Men dengang kunne man ikke få det. Man havde et utroligt behov for at få nogle søde sager, fordi man ikke kunne få det. Så når man fik det, så spiste man det i en fart. Vi fik også sukkermærker, og til sidst var det sådan, at min kone gav mig mine sukkermærker, og så måtte jeg selv holde hus med dem. Dengang kom jeg nemlig et par skefulde sukker i kaffen. Jeg ved ikke hvorfor, men i dag kommer jeg kun en halv skefuld i.

- Kaffen var erstatningskaffe, og der var mange slags. Man kunne få Richstilsætning, det brugte man også før krigen. Men nu drak man erstatningen ren. Det mærkelige er, at da så endelig kaffen kom efter krigen, så var der nogle, der ikke kunne lide den. Nu havde de jo vænnet sig til at drikke surrogatet.

- Det var det samme med bananerne. Nu skulle børnene have bananer. Det kunne de ikke få under krigen. Vi havde hørt så meget om de her bananer, og da så endelig de kom, så syntes de slet ikke, de smagte af noget.

- I Østergade havde vi kakkelovn, så jeg var ude i Præstevangen, når de fældede træer. Det gjorde de selvfølgelig også under krigen. Så kunne man få lov at samle brænde sammen, sidegrene og det, de huggede af stammerne. Jeg tror, man gav 2 kr. for et sankkort, ellers skulle man ikke betale noget for brændet. Skovløberen skulle selvfølgelig lige se, at man kun tog det brænde, man havde lov til at tage, at man ikke tog de store stammer.

- Man kunne også købe brænde hos kommunen. De havde et brændesalg ude på Carlsbergvej. Og så kunne man købe koks på gasværket.

- Statsbanerne havde et enormt briketlager, som de skulle bruge af til lokomotiverne. De var stablet op i hushøjde der, hvor Toftes kontorbygning ligger i dag. Man kunne ikke "låne" derfra, de var skam durkdrevne nok. For når de havde stablet briketterne op, blev det hele kalket over. Så kunne man hurtigt se, om der var taget nogen, for så kom der en sort plet.

- Den første gang, der var luftalarm, blev jeg lidt forskrækket, for sirenen sad lige ved siden af, hvor jeg boede. Man fik besked på, at man skulle indrette et beskyttelsesrum i kælderen. Det var der også i Østergade, men det var ikke en hyggelig kælder, hvor man kunne sidde og have det lidt muntert, og der skete jo ikke noget, så efterhånden gad vi ikke rende derned. Men man var selvfølgelig vågen.

- Dengang havde man Amtsavisen, som lå i byporten oppe i Helsingørsgade. Der kunne man gå op og læse dagens avis, for den hang i et udhængskab i porten. På den måde kunne man have et gratis abonnement. Da jeg boede i Østergade, gik jeg lige forbi hver dag. Jeg købte også tit avisen. På Hotel København hang Dagens Nyheder, og man kunne også gå over på Torvet og læse Social-Demokraten. Og oppe i den anden ende ved Statsskolen kunne vi læse Amtstidende. Så man kunne læse alle aviserne, for de var hængt ud alle sammen.

- I 1942 flyttede jeg ud på Funkevej. Der boede jeg ikke ude mere end et års tid, så flyttede jeg ned i Frederiksgade, til Lille Frederiksgade 25. Der lå en gummivognsfabrik overfor, som blev saboteret i april 1943.

- I Lille Frederiksgade lå et tømrerværksted. Rosbæk, som ejede det, havde før tyskerne kom arbejdet i Høvelte og Sandholmlejen. Dem overtog tyskerne ret hurtigt, så han gik derude og arbejdede også, da tyskerne var der. Nede på hans værksted kom der nogle tyskere og stod og lavede en øvelsestank af træ. De lavede den af et gammelt understel af en bil, som de beklædte med krydsfiner, og så malede de den, så den fuldstændig lignede en tank. Så kunne de bruge den ude på Sandviggårds jorder, der havde de øvelsesterræn ude.

Keld Olsen, dattersøn af malermester P.M. Petersen, med Richard Petersens frihedskæmperhjelme og armbind, mellem farvehandelen og Støberihallen. (Privateje)

- Jeg tror ikke, Rosbæk lavede noget for tyskerne, der havde krigsmæssig betydning, men værkstedet, det blev brændt af. Det opdagede jeg ikke før om morgenen, da jeg stod op. Og der var både brandvæsen og alt mulig andet. Men værkstedet blev ført op igen. Rosbæk blev senere skudt på Milnersvej, men hans mor fik ham renset bagefter. De kunne ikke påvise, at han havde gjort noget som helst.

- På et tidspunkt blev også Nordsten saboteret. Jeg tror, det var en lørdag aften. Der var sabotagevagter på fabrikken, som fik penge for at holde vagt. De var blevet holdt op af de her sabotører, som sprængte smelteovnen i støberiet i luften. Men i løbet af 8 dage, fungerede den igen.

- Under krigen fik vi nogle andre materialer at male med. Der kom sildeolie i malingen i stedet for fernis. Man kunne godt lugte det, indtil det var tørt. Man brugte det også ude i byen, og når malerne gik og arbejdede, så kom alle kattene, for de kunne jo lugte de her fisk.

- Oppe på Jernbanehotellet havde tyskerne åbenbart et kontor. Der var nogen, der havde malet slagord på væggene. Der stod "Vive la France" og andet antitysk, og det havde tyskerne så meldt til kriminalpolitiet. Da det var ulovligt, så skulle det efterforskes, og alle malerne i byen, vi blev kaldt op på politistationen og skulle lave skriftprøver og aflevere fingeraftryk. Jeg tror ikke, man fandt synderen, og jeg tror heller ikke, at politiet spildte alverdens tid på det.

- Engang havde jeg været i Birkerød hos min svigerfar for at male. Så skulle jeg hjem derfra, men jeg var lidt sent på den, så jeg turde ikke tage toget. Så jeg gik ud på Kongevejen for at tage på tommelfingeren. Der kom også en lastbil. Det var en vognmand Oehlenschläger fra Hillerød. Han tog mig med. Da vi kom til Høvelte, blev vi stoppet af en patrulje. Det var en mørk aften, men vi kunne se, at de stod der med geværer. Men de kom bare hen og lukkede dørene op, og vognmanden skulle vise sit kørekort eller "Ausweis", som det hed dengang. Jeg havde en trækasse på skødet, som jeg havde malergrej i, men de så den ikke. Jeg tænkte, det var meget, for jeg kunne have haft både en pistol og alt muligt andet i den.

- På et tidspunkt skulle jeg til Liseleje og lave noget arbejde på et sommerhus. Jeg kørte her hjemmefra på cykel, og jeg havde både stige og spande med. Da jeg er ca. 500 meter fra huset, kommer der tre tyskere ud på vejen og stopper mig. Det var sådan nogle unge knægte, men de havde da et gevær i hånden. Så siger den ene til mig: "Ausweis". Jeg vidste ikke lige i farten, hvad Ausweis

Slotsgade den 5. maj 1945 ud for nr. 22. (Lokalhistorisk Arkiv)

betød, så jeg sagde: "Jeg har ikke noget Ausweis. Nå, men hvis ikke jeg havde Ausweis, så skulle jeg med til Hundested, kunne jeg forstå på det, han sagde. Så kom den ene til at sige "Legitimation". Jamen, det havde jeg jo, og så vist e jeg dem mit legitimationskort. Så kiggede de på det, og så var den god nok. De spurgte, om jeg havde nogle tændstikker, og det havde jeg da. De havde tobak, men de havde ingen tændstikker. Så lånte de tændstikker af mig, og jeg fik et stop tobak af dem, og så kørte jeg videre. Jeg skulle derop flere dage, og jeg mødte dem næsten hver dag. Men nu skulle de ikke se mere Ausweis.

- De tyskere, der kom til byen, opførte sig mønsterværdigt, havde jeg nær sagt. De holdt koncerter oppe på Torvet med stort militærorkester, hvor de spillede alt muligt, både "Kong Christian" og danske fædrelandssange. Det var ligesom at komme til koncert i Fælledparken. Og folk stod og hørte på og klappede.

- Jeg har også været med til alsang ude på Jægerbakken. Første gang har det nok været spontant, men så blev det sat i system. Det blev averteret i avisen. Aksel Schiøtz kom og sang for, fordi han havde tilknytning til Hillerød. Han havde været lærer på Frk. Mørks Skole.

Ely og Helmer Hansen, født henholdsvis 1914 og 1912, blev gift i 1938 og flyttede til Tamsborgvej 44, hvor de lejede sig ind hos Louise og Anders Sørensen. Ely Hansen var hjemmegående, mens Helmer Hansen arbejdede som maler. I september 1942 fik de deres første barn, datteren Else. Ely Hansen beretter:

- Da jeg blev gravid, begyndte jeg at samle sammen, bleer og alt, hvad der skulle bruges. Jeg fik 1 liter mælk hver dag under svangerskabet, det fik alle gravide. Jeg havde et kort, som mælkemanden skulle se. Han kørte rundt i hestevogn, for biler fandtes efterhånden ikke.

- Jeg fødte hjemme. Det var i september måned, om aftenen. Jordemoderen hed frk. Højfeldt og boede på Milnersvej 5. Telefon havde vi ikke, så Helmer cyklede ned for at hente hende og bære tasken, men hun var nede hos maler Elvir Larsen i Frederiksgade. Han havde en motorcykel med sidevogn, så da hun var færdig der, kom han kørende med hende til Tamsborgvej. Hun havde fire fødsler det døgn, så hun sad op og sov. Fødslen trak for længe ud, så lægen blev tilkaldt for at give mig en indsprøjtning. Det var Karsten Olsen i Slotsgade, der havde vagten for doktor Gerlach den nat. Han kom direkte fra jubilæumsfest på apoteket.

- Den sidste rigtige kaffe, jeg kunne få, havde jeg gemt i et henkogningsglas, for den skulle jordemoderen have. Da doktoren kom, sagde hun til ham: "Vi har fået rigtig kaffe!". Det havde de ikke fået til festen, og så måtte min svigerinde lave kaffe af det, der var tilbage, så han også fik kaffe.

- Jeg fik et særligt købekort, så vi kunne få lidt udstyr til barnet. Vi fik bl.a. tildelt ti bleer af cellulid. Jeg var heldig, for vi var mange søskende, så min mor havde mange gamle lagener, som jeg fik og syede bleer af. Så jeg lod de ti bleer gå til en anden. Else brugte 12 bleer i døgnnet, for hun vågnede tit om natten. Hun havde en sart hud, og man havde ikke det her "klister", som man har i dag, så hun blev pudret med kartoffelmel, og det klumpede, så hun skulle skiftes tit.

- Der kom en sundhedsplejerske og vejede hende. Hun boede på Hostrupsvej. Hun sagde, jeg skulle lægge de bleer, der ikke var snavsede, i koldt vand og så vride dem op, skolde dem og hænge dem ud i luften. Det betød, at der ikke skulle koges hver dag, og jeg sparede meget sæbe på den måde. Sæbe var et meget stort problem for mange. Jeg manglede det ikke, og jeg fik temmelig meget ekstra til barnet. Vi boede hos et par ældre mennesker, og de havde en meget lille ration, så dem kunne jeg give et par mærker en gang imellem. Der var nogle, der selv lavede "hvid" sæbe af spæk og andet fedt til at vaske tøj i.

Ely Hansen i sin mands omsyede cottoncoat og med den nymalede barnevogn i Slotsgården 1942. (Privateje).

- Vi fik også en lille ration undertøj til barnet, og så strikkede jeg. Jeg trævlede gamle bomuldstæpper op, for det var svært at få garn.
- Jeg havde ikke bryst nok, så Else fik afkogte havregryn. Det var til at få, for det var ikke rationeret.
- Alting skulle genbruges. Også barnevognen var brugt. Den var fra før krigen, og Helmer hentede den i København. De var ellers meget svære at få fat på, men det var en veninde til mig, der solgte den. Der var lidt i vejen med det ene hjul, men det kunne Helmer reparere, og han fik lakeret og malet den. På den måde fik vi en forholdsvis pæn barnevogn.
- De velhavende havde det sikkert sværere med tøj end os, fordi de var vant til at købe en del og ikke vant til at gemme det. Min mor havde gemt meget, for hun havde oplevet en krig før. Det kom os til gode.
- Man gik i sit gamle tøj derhjemme. Det lidt pænere man havde, tog man på, når man skulle ud. Man smed ikke tøj ud, som man gør i dag, men sled det op. Jeg havde en swagger, som jeg brugte, da jeg var gravid, og så havde jeg en kittel, som jeg selv havde syet, og som blev vasket hele tiden.
- Jeg fik på et tidspunkt 10 fed rustfarvet garn i rigtig uld. Der kunne blive til korte ærmer og ryg til en trøje. Fra min mor havde jeg liggende et par sorte, maskinstrikkede strømper, som jeg trævlede op og strikkede et forstykke af. Alle, der så trøjen, var så misundelige og spurgte, hvor jeg havde fået den fra.
- Helmer havde en meget gammel cottoncoat. Stoffet var godt nok, så den blev sprættet op og vendt og det slidte klippet af, og så syede min svigerinde en nydelig frakke til mig af den. Min svigermor fik syet en cottoncoat af grove hjemmevævede lagner. Helmer havde fået en ny tweedfrakke i 1938, da vi blev

gift. Den blev også vendt, da han havde brugt den et par år. Selv havde jeg en skræddersyet vinterfrakke fra jeg var ung pige, og da jeg var blevet tynd efter fødslen, kunne jeg passe den igen.

- Jeg fik et par gamle bukser af min fars til at sy nederdel af. Man vendte dem, så det øverste kom nedad. Benene var ret vide dengang, så vide, at de kunne nå over hofterne. Jeg havde kunstige silkestrømper. De første, der blev lavet, var meget stærke. De holdt i flere år, når bare ikke de blev revet. Nu var jeg ikke slem til at rive dem, men hvis det skete, kunne man få dem masket op.

- Det var meget svært at få stof, og Elses kjoler var syet om af gamle skjorter. Men hun fik en ny frakke af lysegrøn duvetine. Det var egentlig et stykke stof, der lå til pynt i vinduet i en forretning, men jeg gik ind og spurgte, om jeg kunne købe det, og da jeg fortalte, at jeg skulle bruge det til en frakke til Else, så fik jeg lov.

- Fodtøj, tror jeg, var det værste for de fleste. Træsko blev brugt meget. Jeg fik et par sko af rødspætteskind hos Hauge. Det kunne næsten virke som slangeskind. De var syet sammen af små strimler, og de var ellers pæne, men jeg havde dem kun på tre gange, så gik syningen. Det var ikke skindet, der ikke holdt, det var syningen.

- Mel var rationeret, så man brugte bygmel. Det kunne man få, og det brugte man f.eks. til pandekager. Men det var ikke så godt til brød, fordi det blev så tungt. Jeg brugte havregryn til at strække fars med, og til mange andre ting, som man også har opskrift på i dag.

- Vi havde kødkort. Man kunne bestille i forvejen, så fik man et ordentligt stykke kød. Men smør og margarine var svært at få, så jeg pillede det fede af kødet og smeltede det. Så brunede jeg stegen i fedtet og brugte det bagefter til at stege frikadeller i og sådan.

- I 1942 fik vi grunden her på Jagtvej 17. Inden da havde vi en kolonihave oppe ved Skelbækken, så vi var selvforsynende med mange ting. Vi dyrkede alle de kartofler, vi kunne spise, og porrer, gulerødder, salat og urter.

- Der var også træer på grunden, så fra 1943 havde vi selv frugt, æbler, ribs, solbær og stikkelsbær. Det betød meget at kunne lave marmelade. Vi lavede også saft. Jeg kom det på flasker og satte dem i henkogningskedlen og varmede dem langsomt op. Når flaskerne var kogte, skyndte jeg mig at binde dem til, inden der kom bakterier i. Det holdt sig fint. Det var surt, men man fik hele tiden lidt sukker, som man kom i efterhånden, som man brugte det.

- Det var altid begrænset, hvad man kunne lave, når der skulle bruges sukker. Men jeg har opskrift på mazarinkager, hvor man blandede kartoffelmos med sukker, mandelessens og æg og lagde det mellem mørdej. Chokolade var der også mangel på. Den, man kunne få, var lavet af erstatningsstoffer, og da vi så fik rigtig chokolade, kunne Else ikke lide den. Hun var vant til det andet.

- Selskabelighed var over en kop kaffe - eller erstatning var det. Og så bagte jeg så vidt muligt et par boller eller lavede pandekager.

- Helmer røg lidt under krigen. Vi fik rationeringsmærker, og vi klarede det ved, at vi havde hver sit rationerings-tobakskort. Jeg kunne så give Helmer mine. Jeg "truede" ham også med dem.

- Vi læste illegale blade, bl.a. *Frit Danmark*. Det var Helmer, der somme tider kom med dem, og så forsvandt de bare igen. Vi så ikke, hvor de kom fra. Vi så dem og lod dem gå videre.

- I april måned 1943 var jeg med barnevognen ovre og kigge på indvielsen af sygehuset. De kongelige var der også. På vejen hjem ad Sandvigårdsvvej mødte

Else på hjørnet af Helsingørgade og Bakkegade den 5. maj 1945, iført Royal Air Force-farver: blå frakke, hvide gamacher og rød hue og taske. (Privateje)

jeg elgkoen, som var kommet herover fra Sverige, da Øresund var tilfrosset. Jeg røg ind ad en havelåge og lukkede efter mig. Det havde nok også hjulpet meget, hvis den ville efter mig, men den var heldigvis lige så bange som jeg. Det var underligt at se sådan et dyr på gaden. Den gik forresten i flere år i Gribskov.

- I januar 1944 var jeg indlagt på sygehuset. Svigermor kunne heldigvis komme og passe Else og Helmer. Inden jeg tog hjemmefra, skulle alt være i orden, så der blev gjort pænt rent, og jeg vaskede storvask. Så gik jeg over på sygehuset, og da blev de klar over, hvad der var i vejen - det var en graviditet i æggestokken - blev jeg straks lagt i seng og måtte ikke en gang selv gå ud at tisse.

- Man skulle aflevere sine rationeringsmærker på sygehuset, og de regnede meget nøje ud for hver dag. Man skulle også selv have nattøj med, vaskeklud, sæbe og kam. Og det værste var, at man fik ikke rent stiklagen andet end hver 8. dag. Det var ikke særlig rart, når man var nyopereret. Rent sengetøj tror jeg slet ikke, vi fik. Jeg var der i 11 dage, og jeg lå hele tiden, dvs. jeg kom ud af sengen. Det var doktor Seedorf, der opererede mig, og han var den første, der prøvede det der med, at folk skulle ud af sengen, når de var blevet opereret. Det kom man også, i hvert fald dagen efter operationen.

- Fredsbudskabet kom den 4. maj om aftenen. Jeg hørte det i radioen. Jeg var alene hjemme med Else, for Helmer var på arbejde i Vagtværnet. Men der skulle ske noget, simpelthen, så jeg inviterede dem nedenunder op til en kop kaffestatning og æbleskiver.

- Jeg havde aldrig nogen ubehagelige oplevelser med tyskerne, tværtimod. Engang gik vi fra Vejby til Rågeleje med barnevogn, fordi bussen ikke kørte om søndagen. Der mødte vi et par tyskere. De var så gamle, så de kunne være bedsteforældre. Men at se dem kigge til størrelsen der lå i vognen! Og når man mødte dem, så tænkte man: "Det må være skrækkeligt at være i et andet land". Husk på, hvor meget der blev bombet dernede hele tiden.

Herefter fortæller Helmer Hansen:

- Vi blev vækket den 9. april ved 6-7 tiden af brøgende flyvere. Vi så 8-10 sorte maskiner drøne hen over området. De kom brasende i ca. 100 meters højde ind over byen i tæt formation. Så var vi klar over, at krigen var kommet til landet, og så var det med at få tændt for radioen. Soldater så vi ikke før dagen efter, og jeg gik på arbejde som sædvanlig, men dagen gik med at drøfte fremtiden og høre radio om situationen. Mørklægningen startede med det samme. Man kunne købe noget sort papir, og jeg lavede selv rullegardiner.

Frihedskæmpere holder vagt på Torvet ud for nr. 9 i maj 1945. (Privateje)

- Der var nogle dage, hvor man ikke var helt rolig. Man tænkte: "Nu sker der en hel masse", men der skete sådan set ikke noget. Vi så ikke meget til tyskerne på Tamsborgvej.

- I det store og hele var der ikke noget, der sådan generede os. Årene 1939-42 gik stille og roligt her i byen. Jeg havde mit arbejde, og dagligdagen gik fredeligt. Der var ikke meget udendørsliv om aftenen, da alt var mørklagt. Der var ingen gadelygter, så det var bedst i de lyse nætter om sommeren og i måneskin om vinteren.

- Jeg arbejdede hos malermester Erik Skouboe-Svendsen på Ndr. Banevej 10. Vi malede soveværelser med celluloselak, dvs. seng, to natskabe, klædeskab og toiletbord. Det var blevet moderne der i 30'erne. Vi malede ca. 1000 soveværelser om året, og vi sendte både til Sjælland og til Jylland. Men i slutningen af krigen malede vi ikke så meget mere.

- Vi gik ikke i kælderen, når der var luftalarm - i hvert fald ikke, når vi var på Tamsborgvej. Vi kiggede efter flyvere. Vi så de engelske jagere den dag Shellhuset blev bombet i 1945. De kom lige hen over byen i lav højde med retning mod København. Vi så også nogle på tilbagevejen, men mere spredt. Så var det med at få tændt for radioen.

- Vi hørte radio hver dag. Jeg havde fået en ny radio før krigen, som var god på kortbølge. Der var faste udsendelsestider fra England, og dem hørte vi altid. Rusland kunne jeg også tage.

- Madvarer manglede vi ikke noget af, heller ikke kød. Der var altid lidt under bordet hos slagteren, Verner Nielsen, på Skansevej. Hver handlende havde sine specielle kunder. Så man vidste altid, hvor man kunne gå hen og få noget. Man kunne bestille i forvejen, så sørgede han for at have noget, når man havde brug for det.

- Vi havde nogle kolde vintre, og det kneb med at få brændslet til at slå til. Koks var rationeret, men der var mange, der gik i gang med at lave tørv. Ude i Holmene kunne man leje en stribe tørveskær på 4-5 meter af kommunen. Egholmen var ikke anlagt, og i lavningen ned mod jernbanen kunne man lægge tørvene til tørring. Folk kom med deres trillebøre fra hele byen, og da der ikke var så meget med fritidsaktiviteter under krigen, var det meget fint med tørveskæret, og man sparede mange penge ved det.

- I de hårde vintre i 1940 og 1942 frøs vandrørene i gaderne. Vandværket måtte ud og tøre rørene op med elektricitet. De gravede ned i jorden og satte strøm til. Det var stykket fra hovedledningerne ind til husene, der frøs til, og det var i hele byen. Vi lukkede for vandet om natten, for at der ikke skulle stå vand i rørene, der kunne fryse til is.

- Vi fyrede kun om dagen. Om natten kunne vi ikke fyre over, for vi havde ikke så mange koks, og man skulle bruge koks for at fyre over. Så vi måtte fyre op om morgenen for at få varme igen. Soveværelset blev slet ikke opvarmet, så min dyne frøs til. Jeg havde tæppe over hovedet, fordi jeg ellers vågnede ved, at næsen var kold som is. Om aftenen tappede vi vand til morgenkaffen og stillede det i en spand vand inde i soveværelset ved skorstenen. Spanden var omtrent bundfrossen om morgenen.

- Jeg forsålede selv vores fodtøj. Jeg havde værktøjet, og man kunne godt få fat i noget læder. Det var værst, da krigen var på det sidste.

- Det var ikke nemt at få nye dæk til cyklen. Der var nogle, der lavede kunstige dæk af ølpropper, der blev presset ned i fælgen. Andre lavede cykeldæk af siden på automobildæk.

- Jeg var ikke aktiv i frihedsbevægelsen. Jeg blev ikke opfordret og kendte heller ikke nogen, der var med, men jeg hørte en hel del om aktiviteterne. Der blev jo snakket meget.

- Da politiet blev taget i 1944, blev der oprettet et kommunalt vagtværn, og jeg søgte optagelse, men kom ikke med i første omgang. Der skete senere en udskiftning af et par mand, og så kom jeg med. Det var stationeret på

Torvet set mod Helsingørsgade den 5. maj 1945. På kommunens flagstang det engelske flag. (Privateje)

Falckstationen på hjørnet af Langesvej og Margrethevej, og stationsleder Haagen var chef. Vi var 6 mand, som var delt i 2 hold: Det ene hold var på vagt fra kl. 6 om aftenen til midnat, og det andet hold fra midnat til kl. 6 morgen. Om dagen passede Falck vagten.

- Jeg arbejdede stadig lidt på malerværkstedet om dagen. Der var ikke så meget at lave der mere, men jeg var der stadigvæk. Så jeg havde sådan set dobbelt arbejde i et stykke tid.

- Vagtværnet skulle bl.a. træde til ved husspetakler. Der var ikke politi, så hvis folk de havde brug for hjælp, kunne de ringe op, og så skulle vi komme og hjælpe dem. Vi patruljerede også i gaden, men megen tid gik med kortspil, for der skete ikke så forfærdelig meget.

- En aften skulle vi se efter "mørke" cyklister. Det var cyklister uden cykellygte. Man skulle have lygte på, men glasset skulle være klistret til, så der bare var en lille stribe lys. Jeg gik nede ved Lille Slotssø overfor Slotskroen, og så kom der en "mørk" cyklist kørende, og jeg sagde så: "Hov, du må hellere holde, du har ikke lys på!". "Nå", sagde han så, "men jeg har denne her!", og så hev han en stor pistol frem. "Det er i orden, så må du hellere køre", sagde jeg. Han var sabotør.

- Der var nogle som pludselig blev frihedskæmpere, da freden kom. Der var bl.a. en, der kaldte sig forfatter, en rigtig mors dreng. Vi havde fat i ham en gang, han kom med en mægtig brandert. Jeg ved ikke, hvad han havde lavet,

Frihedskæmpere i Slotsgade på vej mod Torvet maj 1945.

men vi skulle hjem og hente ham. Han stod og græd og sagde: "Mor, sig dog til dem, at de skal gå". Det var lige før krigens afslutning. Og så den dag, da krigen var slut, så rendte han rundt med Dannebrog. Så var han rigtig dansker!

- Den 5. maj 1945 var jeg nede på Torvet. Det var en fantastisk dag. Aldrig har jeg set så mange mennesker på Torvet. Der var sat en talerstol op lige neden for trappen til rådhuset. Så kom borgmester Melskens og holdt en tale, men blev afbrudt af murer Tonny Hansen, som var hoppet af De Hvide Busser, da de var på vej til Sverige. Han var en førende kommunist her i byen, men havde været deporteret til koncentrationslejr i Tyskland. Han var dagens helt. Han var almindelig kendt i Hillerød før krigen, og han var aktiv og ivrig kommunist. Alle i byen kendte ham.

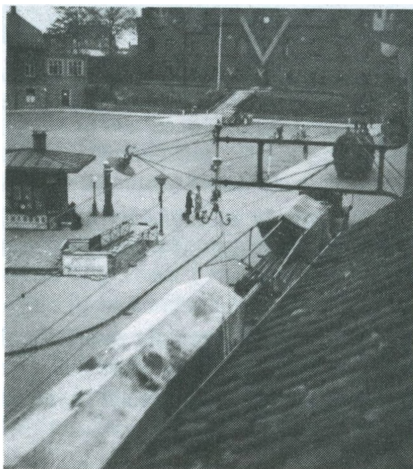
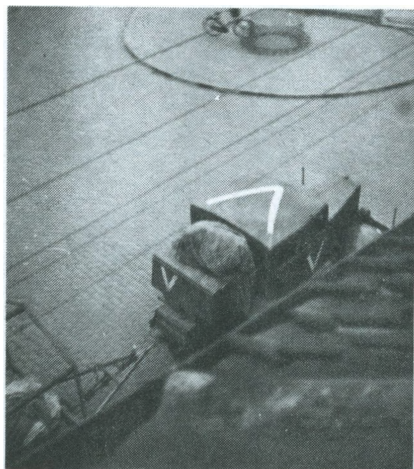
- Vi fra vagtværnet var alle sendt op til enten Rådhuset eller politistationen for at tage imod alle dem, der blev indbragt som landsforrædere og tyskerpiger. Vi havde ingen uniform, men vi havde en slags militærkasket.

- Tyskerpigerne var fulde af spytklatter og tilsvinet og med iturevet tøj. Nogle af dem var klippet skaldet, det var forfærdeligt at se på. Der var mange, og de blev anbragt i arresten og i byrådssalen. De kom også med en tysk kvinde, som boede ude i Nyhuse. Hun havde en søn, som var soldat i Tyskland. De tvang hende til at gå med et fotografi af sønnen i hånden hele vejen op til Rådhuset. Hun kunne ikke gøre for det, men alle, der havde det mindste med tyskerne at gøre, blev hentet. Men hun blev løsladt igen, for hun var regulær nok.

Tyskerpige føres til arresten på Torvet den 5. maj 1945. Pletterne i panden og på tøjet er spyt- og skråklatter. Med vagtværnskasketter ses fra venstre Svend Ove Hansen, kaldet "Svenner", Verner Olsen og Knud Pedersen. (Lokalhistorisk Arkiv)

- Senere på dagen blev de arresterede, som man havde anbragt i Byrådssalen, kørt op til Skansegården i en rutebil. Her blev de undersøgt af myndighederne og derefter anbragt forskellige steder.
- Jeg fik straks plads som arrestbetjent. Arresten var fuldstændig overfyldt. I celler beregnet til en person var der nu tre, så det var ikke rart at være der. Der var en seng og to løse madrasser. Der var kun to wc'er, så hver celle havde en spand til at besørge mindre ærinder i.
- Fangerne kom på gårdtur to gange om dagen i en halv time. Så fik de lidt frisk luft, for tre mand i så lille en celle gav jo en stærk odeur.
- Der var tyskerpiger, som var blevet overflyttet til Hillerød fra en anden arrest, fordi fængselsbetjentene havde "leget" med dem. Så hver gang vi lukkede døren op til celler, hvor der var piger, så *skulle* vi være to mand til stede, for at der ikke skulle ske noget.

En transport af materiel og tropper over Torvet i befrielsesdagene, fotograferet fra nr. 9. (Privateje).

- Vi havde syv eller otte tyskerpiger fra Hillerød. Vi delte mad ud til dem om middagen, hvor de fik varm mad. Vi stillede maden uden for døren, så lukkede vi døren op, og så måtte de selv tage maden. Hver gang de havde besøg af

Torvet ved sejrsmødet den 8. maj 1945. (Privateje).

slægtninge, så skulle vi op og sidde og overvære besøget. De måtte ikke ryge, så de fik smuglet cigaretter og tændstikker ind. Vi kunne godt lugte, at der blev røget, og vi skulle også undersøge cellerne og tage det fra dem, hvis der var noget, men vi var ikke alt for hårde ved, for vi skulle også kunne omgås dem. Jeg havde et meget godt forhold til dem, og det kunne jo ikke hjælpe, at man var alt for streng over for dem, for så var de jo ikke til at have med at gøre.

- Pigerne sad tre i hver celle. Vi snakkede med dem og behandlede dem som ganske almindelige mennesker. Den eneste vi havde lidt sjov med, det var en

Rådhuset den 8. maj 1945. (Privateje)

her fra Hillerød. Der var en håndvask uden for toilettet, og når hun gik på toilettet, så lukkede hun op for vandet, så det løb derude. For vi skulle ikke stå udenfor og høre, at hun rislede i kummen. Det grinede vi meget ad.

- Efterhånden fik de deres dom og blev anbragt rundt omkring, hvor de skulle afsone. Der var kommet mange ind, som jeg kendte, så jeg tænkte: "Nu må jeg hellere holde op", for jeg var alt for god ved fangerne!

•

Litteratur:

Frederiksborg Amts Avis
Frederiksborg Amstidende

Henrik A. Bengtson, *Hverdag-Modstand-Befrielse. Frederiksborg Amt 1940-45*, Hillerød 1985.

Erik Kjersgaard, *Danmark under Besættelsen*, 2. udg., Kbh. 1995.

Lars Lindeberg, *I dette øjeblik. De så det ske - befrielsen maj 1945*, Kbh. 1995.

Anders Uhrskov, ed., *Hillerødbogen*, Hillerød 1948.

FULL-SERVICE
- fra idé til færdig tryk

BROCHURER
KATALOGER
ÅRSBERETNINGER
PLAKATER
TIDSSKRIFTER
BØGER

Vi har:

Tegnestue - Fotosats

*Diskette-konvertering
samt scanning af billeder*

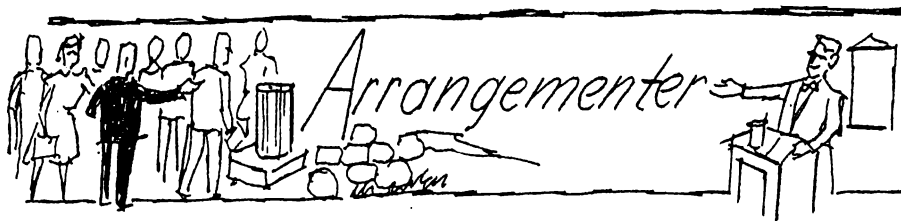
*Reproduktion af 4-farve
og sort/hvid*

*Trykning på store og små
offsetmaskiner
samt efterbehandling*

I anledning af 50-året for Danmarks befrielse i 1945 har bestyrelsen besluttet at sende vedlagte hefte i stedet for det ordinære maj-nummer af medlemsbladet.

Da vi mener, at Eva Holm-Nielsens "Hverdagsliv i Hillerød under besættelsen" har interesse for mange Hillerød-borgere, beder vi foreningens medlemmer være behjælpelig med at gøre andre opmærksom på dette specielle hefte

"Hverdagsliv i Hillerød under besættelsen" kan købes på Hillerød Bibliotek.
Pris 30 kr.

Vandretur til våbenedkastningsstederne i Grib Skov

Som tidligere meddelt arrangerer Lokalhistorisk Forening en tur med Elith Truelsen, en af den lokale modstandskamps ledere. Han vil bl.a. fortælle om kampene den 21. april 1945 og de farefulde transporter, når våbnene skulle væk fra skoven.

Turen foregår **søndag den 7. maj kl. 10.00**. Deltagelse gratis. Man mødes ved Skovskolen, Nødebovej. Da der kun kan være 50 deltagere med på turen, er det nødvendigt at afhente en adgangsbillet på biblioteket. Deltagere, der ikke selv har transportmulighed til Nødebo, kan henvende sig til Margrethe Krogh Sørensen, Hillerød bibliotek, senest den 6. maj.

GENERALFORSAMLINGEN

Ved den ordinære generalforsamling i marts aflagde formanden og kassereren årsberetninger. Disse blev godkendt. Ved valgene var der genvalg af Margrethe Krogh Sørensen, Asger Berg og Eva Holm-Nielsen som bestyrelsesmedlemmer, af Inge Elsøe og Ove Rasmussen som hhv. 1. og 2. suppleant til bestyrelsen og af Carl Rathsach som revisor. Nyvalgt revisorsuppleant blev Tage Wiuff.

MEDLEMSKONTINGENT

På generalforsamlingen var der tilslutning til bestyrelsens forslag om uændret kontingent for 1995. Årskontingentet er altså stadig kr. 100, idet pensionister og studerende dog kun betaler kr. 50.

Man bedes benytte det vedlagte indbetalingskort. Betal venligst senest den 10. juni.

De nye medlemmer, der allerede har betalt for 1995, modtager ikke noget indbetalingskort.

For at undgå forsinkelser ved udsendelsen af medlemsbladet m.v. bedes man give oplysning om eventuel adresseændring til kassereren. Skulle der være fejl i navn og/eller adresse, som hidtil anført herfra, bedes også dette meddelt, eventuelt telefonisk: 42 26 24 32.

Medlemsblad for
LOKALHISTORISK FORENING
ILLERØD KOMMUNE

Bestyrelse

Formand: Margrethe Krogh Sørensen
Hestehavevej 13, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 72 32

Næstformand: Jørgen Berner
Avang 78, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 06 13

Kasserer: Anton Mariegaard
Tjørnevang 4, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 24 32

Sekretær: Eva Holm-Nielsen
S. Kierkegårdsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 46 89

Per Andersen
Skippermøsen 19, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 83 89

Asger Berg
S. Kierkegårdsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 46 89

Lokalhistorisk Arkiv

Lisbet Schacht Hansen
Bakkegade 23, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 95 22

Redaktør

Anton Mariegaard
Adresse og tlf., se ovenfor
Gironr.: 704-4607

Bladet udsendes fire gange årligt,
februar, maj, august og november.

Stof til bladet sendes til redaktøren
senest den 10. i udsendelsesmåneden.

Tryk

Grafisk Center, Hillerød

ISSN 0903-3505

FORENINGEN STØTTES AF:

C.A. Andersen malerfirma - Bikuben
- Borg & Green - Dansk Lokal-
historisk Forening - Den Danske
Bank - Det Nationalhistoriske Mu-
seum på Frederiksborg - Grafisk
Center Hillerød - FO Arbejdernes
Fællesorganisations Byggeaktiesel-
skab - Frederiksborg Amts Avis -
Helsingørsgadeforeningen - Hillerød
Bibliotek - Hillerød Kommune -
Hillerød Posten - Høvelt Electric -
Jyske Bank - Lokalbanken - Nykredit
- Reklamefotograf Henrik Knobl-
auch - Ristorante La Perla - Ullerød
Brugsforening - Unibank - Wiibroes
Bryggeri.